

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ ΚΟΥΜΑΝΗ*Κλεάνθης Ρούσσος*

Το συνολικό έργο του υποψηφίου για την εκλογή του στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή περιλαμβάνει μια εκτεταμένη μονογραφία με τίτλο «Η αποποίηση της κληρονομίας», πολύ σημαντικές συμβολές στο συλλογικό ερμηνευτικό έργο του Αστικού Κώδικα με τίτλο «ΣΕΑΚ – Σύντομη Ερμηνεία Αστικού Κώδικα», μεγάλο αριθμό μελετών και σχολίων σε δικαστικές αποφάσεις δημοσιευμένων σε έγκριτα νομικά περιοδικά και μελετών και σχολίων σε δικαστικές αποφάσεις.

Η μονογραφία του υποψηφίου έχει γίνει δεκτή προς δημοσίευση ως βιβλίο από τον κορυφαίο οίκο νομικών εκδόσεων «Εκδόσεις Σάκουλα». Επειδή, όμως, το βιβλίο δεν έχει ακόμη εκδοθεί, η παρούσα αξιολόγηση γίνεται με βάση το υποβληθέν στον εκδοτικό οίκο δακτυλογραφημένο κείμενο του έργου.

Το κεντρικό θέμα της μονογραφίας αναδεικνύεται στον υπότιτλό της και είναι η πλασματική αποδοχή κληρονομίας, δυνάμει των διατάξεων των άρθρ. 1847 και 1850 εδάφ. β' ΑΚ, και η δυνατότητα ακύρωσης της πλασματικής αποδοχής λόγω πλάνης. Όπως είναι γνωστό, η πλασματική αποδοχή κληρονομίας προβλέπεται ως έννομη συνέπεια της άπρακτης παρόδου της τετράμηνης αποσβεστικής προθεσμίας αποποίησης της κληρονομίας. Η δυνατότητα ακύρωσης της πλασματικής αποδοχής λόγω πλάνης προϋποθέτει την διερεύνηση της νομικής φύσης της πλασματικής αποδοχής και, κυρίως, την απάντηση του ερωτήματος αν η τετράμηνη σιωπή του κληρονόμου μπορεί δογματικά να ενταχθεί στην έννοια της δικαιοπραξίας, ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή των περί ακύρωσης λόγω πλάνης διατάξεων του Αστικού Κώδικα. Ο συγγραφέας αναλύει διεξοδικά τα προκριματικά αυτά δογματικά θέματα και επεκτείνει την ανάλυσή του ακόμη βαθύτερα στην έννοια του δικαϊκού πλάσματος, στην οποία αφετηριάζεται και η πλασματική αποδοχή κληρονομίας.

Σε μια πολυσέλιδη εκτεταμένη και οξυδερκή δογματική έρευνα, που ξεκινάει από τις σελ. 188 επ. του έργου, ο υποψήφιος αναλύει την έννοια του δικαϊκού πλάσματος και τις απόψεις που έχουν υποστηριχθεί γύρω από την νοηματική δομή του, τις έννομες συνέπειες που επιφέρει και τους σκοπούς που εξυπηρετεί. Ο συγγραφέας δεν δέχεται την κρατούσα θεωρητική άποψη ότι μέσω του πλασματικού κανόνα δικαίου εξομοιώνονται ανόμοια μεταξύ τους πράγματα ή καταστάσεις. Υιοθετεί κατά βάση την άποψη Μητσόπουλου ότι ο πλασματικός κανόνας δικαίου

δεν αποβλέπει στην εξομοίωση ανόμοιων καταστάσεων αλλά στην επέλευση των εννόμων συνεπειών που προβλέπει άλλος κανόνας δικαίου με διαφορετικό πραγματικό. Εν προκειμένω στο επίκεντρο της σύγκρισης προφανώς βρίσκονται αφενός η περίπτωση αποδοχής κληρονομίας με δήλωση του κληρονόμου και αφετέρου η περίπτωση αποδοχής κληρονομίας χωρίς δήλωση του κληρονόμου με απλή πάροδο της τετράμηνης προθεσμίας αποποίησης (άρθρ. 1847 ΑΚ), οπότε «η κληρονομία θεωρείται ότι έχει γίνει αποδεκτή» (άρθρ. 1850 εδάφ. 2 ΑΚ). Το επόμενο στάδιο έρευνας είναι αν η σιωπή του κληρονόμου αποτελεί δικαιοπραξία και δη σιωπηρή δικαιοπρακτική δήλωση αποδοχής ή δικαιοπρακτική παράλειψη. Σύμφωνα με τις θέσεις που αναπτύσσει ο συγγραφέας η σιωπή εδώ ούτε σιωπηρή δικαιοπρακτική δήλωση αποδοχής συνιστά ούτε όμως και δικαιοπρακτική παράλειψη αποτελεί. Η σιωπή, εκούσια ή ακούσια, κατηγοριοποιείται ως εσωτερική συμπεριφορά, η μεν εκούσια ως εσωτερική πράξη η δε ακούσια ως παράλειψη υπό ευρεία έννοια, ως «εσωτερική αποθετική συμπεριφορά». Με δυο λόγια, δεν γίνεται δεκτός ο δικαιοπρακτικός χαρακτήρας της σιωπής. Κατά συνέπεια, το άρθρ. 1850 εδάφ. 2 ΑΚ, με τον πλασματικό κανόνα δικαίου που εισάγει, προσάπτει έννομες συνέπειες στη συγκεκριμένη μορφή σιωπής, όχι για να εξομοιώσει τη σιωπή με δικαιοπραξία αλλά για να προσάψει στη σιωπή την έννομη συνέπεια της αποδοχής κληρονομίας, όπως προσάπτεται και σε ένα άλλο, διαφορετικό πραγματικό που είναι η δικαιοπρακτική δήλωση περί αποδοχής κληρονομίας. Υπό το πρίσμα αυτό ο συγγραφέας καταλήγει στη θέση ότι η πλασματική αποδοχή κληρονομίας κατά το άρθρ. 1850 εδάφ. 2 ΑΚ δεν αποτελεί δικαιοπραξία, δεν υποκαθιστά την ελλείπουσα στην πραγματικότητα δικαιοπρακτική δήλωση του κληρονόμου και, άρα, δεν υπόκειται και σε ακύρωση λόγω πλάνης (σελ. 270 επ.). Η δυνατότητα ακύρωσης της παράλειψης του κληρονόμου να προβεί σε δήλωση αποδοχής κληρονομίας, η δυνατότητα ουσιαστικά ακύρωσης των έννομων συνεπειών που προσάπτει το άρθρ. 1850 εδάφ. 2 ΑΚ στη σιωπή του διανοίγεται το πρώτον με την ειδική διάταξη του άρθρ. 1857 παρ. 4 ΑΚ, την οποία αναλύει διεξοδικά ο συγγραφέας στις σελ. 311 επ. του έργου του. Άκρως ενδιαφέρουσα, στο πλαίσιο ερμηνείας της διάταξης αυτής, είναι η ανάλυση των λόγων που μπορεί να θεμελιώσουν δικαίωμα ακύρωσης λόγω πλάνης του κληρονόμου, κατ'εφαρμογή του άρθρ. 1857 αρ. 4 ΑΚ, με αποκορύφωμα τις θέσεις του συγγραφέα στο δικαίωμα ακύρωσης από πλάνη λόγω άγνοιας του νόμου, εν προκειμένω λόγω άγνοιας των εννόμων συνεπειών που συνδέει ο νόμος στη σιωπή του κληρονόμου. Η θέση του συγγραφέα στο ερώτημα αυτό είναι

αρνητική και δεν αναγνωρίζει δικαίωμα ακύρωσης εκ του άρθρ. 1857 παρ. 4 ΑΚ εκ του λόγου ότι ο κληρονόμος αγνοούσε το ισχύον σύστημα κτήσης κληρονομίας που υιοθετεί ο ελληνικός αστικός κώδικας. Με διεξοδική ανάλυση και τεκμηριωμένες τοποθετήσεις ο συγγραφέας αποκρούει τις θέσεις της κρατούσας άποψης που επιφυλάσσει ευρύ πεδίο εφαρμογής στο άρθρ. 1857 παρ. 4 ΑΚ και, με πειστικά επιχειρήματα, υποστηρίζει κατ'αποτέλεσμα την άποψη ότι η διάταξη επιτρέπει ακύρωση της πλασματικής αποδοχής της κληρονομίας μόνο στις περιπτώσεις που έχει εμφιλοχωρήσει εσφαλμένη πεποίθηση ως προς την έγκυρη άσκηση του δικαιώματος αποποίησης της κληρονομίας.

Λαμβάνοντας υπόψη το δογματικό βάθος των αναλύσεων του υποψηφίου στο κύριο μέρος της μονογραφίας του από τη σελ. 188 έως το τέλος σελ. 406, συνεκτιμώντας επίσης την εξαιρετική ανάλυση που παραδίδει στο νομικό αναγνωστικό κοινό στο πρώτο μέρος της εργασίας του που είναι αφιερωμένο στην περιγραφή και επεξήγηση του συστήματος κτήσης κληρονομίας του Αστικού Κώδικα καθώς και στους όρους λειτουργίας του δικαιώματος αποποίησης, είναι βέβαιο ότι ο υποψήφιος παραδίδει στην επιστημονική κοινότητα ένα υψηλού επιπέδου πόνημα με πρακτικό προσανατολισμό, δογματική υποδομή, μεθοδολογική πληρότητα και φιλοσοφικές προεκτάσεις, όπου χρειάζεται για την πληρότητα της δογματικής επιχειρηματολογίας.

Από το πλήθος των δημοσιεύσεων του υποψηφίου πρέπει να εξαρθεί με ιδιαίτερη έμφαση η ευρεία συμμετοχή του στην ΣΕΑΚ, το πρώτο συνολικό συνοπτικό ερμηνευτικό πόνημα του Αστικού Κώδικα, και μάλιστα σε θεμελιώδη κεφάλαια με διαχρονική και διαπολιτισμική αξία. Ο συγγραφέας σχολιάζει σ'ένα πυκνογραμμένο πόνημα εκατό περίπου σελίδων τα άρθρα 316 – 348 και 389 – 401 ΑΚ, στα οποία δηλαδή περιλαμβάνονται θεμελιώδη θέματα του ενοχικού δικαίου όπως είναι η αδυναμία παροχής και η υπερημερία του οφειλέτη ή η υπαναχώρηση. Δεν πρέπει, τέλος, να μείνει αμνημόνευτος και ο σχολιασμός των άρθρ. 974 – 998 ΑΚ και των άρθρ. 1967 – 2010 ΑΚ στο ίδιο έργο της ΣΕΑΚ που περιλαμβάνουν δηλαδή εξ ολοκλήρου το κεφάλαιο περί νομής και περί κληροδοσιών, αντίστοιχα, του Αστικού Κώδικα.

Η έκταση του κρινόμενου έργου δίκαια μπορεί να προσδώσει στον υποψήφιο τον τίτλο του πολυγραφότατου συγγραφέα, συνδυάζοντας δε την έκταση του έργου με την υψηλή επιστημονική ποιότητά του και το δογματικό του βάθος δεν μπορεί αντικειμενικά να γεννάται η παραμικρή αμφιβολία ότι είναι επιβεβλημένη η

εκλογή του στην επόμενη βαθμίδα ΔΕΠ, ήτοι στην βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή. Ο συνδυασμός δε της επιστημονικής ποιότητας με το υψηλό ακαδημαϊκό ήθος του υποψηφίου προικνίζουν την ωρίμανση ενός μεγάλου επιστήμονος στο πρόσωπό του άξιου συνεχιστή της μεγάλης νομικής παράδοσης της χώρας και της προσπάθειάς της να κρατήσει όρθιο τον δικό της νομικό πολιτισμό και την δική της αυτόνομη συμβολή στο ευρωπαϊκό νομικό οικοδόμημα.

Αθήνα, 30 Απριλίου 2015

Κλεάνθης Ρούσσος

Αναπλ. Καθηγητής Νομικής Σχολής Αθηνών